

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIMiy FAOLIYATNI SAMARALI BOSHQARISH STRATEGIYASI

A'zamova Maloxat Nadjimovna

Ilmiy rahbar: PhD dotsent

Sherbo'tayeva Dilafruz Abdusobirovna

Toshkent shahridagi Puchon Universiteti

"Ta'lim menejmenti" yo'nalishi 2- kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'limiy faoliyatni samarali boshqarishning zamonaviy strategiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda strategik menejmentning nazariy asoslari, xalqaro tajriba va O'zbekistondagi amaliyot o'rganilgan. Maqolada boshqaruv samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari – raqamli texnologiyalarni joriy etish, rahbar kadrlarning kompetensiyalarini rivojlantirish, tizimli yondashuv va jamoatchilik ishtiroki kabi omillar ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali boshqaruv strategiyasi vertikal boshqaruv tizimini mustahkamlash, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish va rahbar kadrlarning kasbiy tayyorgarligini doimiy takomillashtirish asosida qurilishi lozim.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, strategik boshqaruv, ta'limiy faoliyat, raqamli texnologiyalar.

Kirish

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalar shaxsining shakllanishida asosiy bosqich hisoblanadi va ushbu davrda qo'yilgan poydevor keyingi ta'limning muvaffaqiyatini belgilaydi. Zamonaviy jamiyatda maktabgacha ta'lim tashkilotlari oldida ta'limiy faoliyat sifatini oshirish, bolalarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni maktabga sifatli tayyorlash kabi muhim vazifalar turibdi. Bu vazifalarning samarali hal etilishi esa bevosita ta'limiy faoliyatni boshqarish strategiyasining qanchalik puxta va ilmiy asoslanganligiga bog'liq.[1]

Strategik menejment maktabgacha ta'lim tashkilotlarining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi va institutlarning erta yoshdagi o'quvchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlariga javob berishini ta'minlaydi. Zamonaviy sharoitda demografik o'zgarishlar, texnologik innovatsiyalar va o'sib borayotgan javobgarlik standartlari maktabgacha ta'lim rahbarlarining moslashuvchan va istiqbolli strategiyalarni qabul qilishini talab qilmoqda.[2] Shu bois, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'limiy faoliyatni boshqarish muammosini

ilmiy-nazariy jihatdan o'rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot muammosi: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv tizimi an'anaviy usullardan zamonaviy, strategik yondashuvlarga o'tish bosqichida bo'lib, ushbu jarayonda tizimli, ilmiy asoslangan boshqaruv strategiyalarining yetarlicha ishlab chiqilmaganligi kuzatilmoqda. Bu esa ta'limiy faoliyat sifatiga va tashkilotlarning barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Tadqiqot maqsadi: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'limiy faoliyatni samarali boshqarish strategiyasining nazariy asoslarini, asosiy tamoyillari va amaliy mexanizmlarini ishlab chiqishdan iborat.[3]

Material va uslublar

Tadqiqotda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'limiy faoliyatni boshqarish strategiyalarini o'rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Asosiy usullar sifatida quyidagilar tanlab olindi:

1. Nazariy tahlil usuli – mavzu bo'yicha ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va davlat dasturlarini tahlil qilish orqali boshqaruv strategiyalarining nazariy asoslarini aniqlash.

2. Taqqoslash usuli – turli mamlakatlar (Finlyandiya, Shvetsiya, Daniya, Norvegiya, Yangi Zelandiya, Singapur, Italiya, AQSh) tajribasini o'rganish va ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlarini baholash.

3. Tizimli tahlil usuli – maktabgacha ta'lim tashkilotlarining boshqaruv tizimini uning tarkibiy qismlari (maqsadlar, funksiyalar, usullar, resurslar) va ular orasidagi bog'liqlik nuqtai nazaridan o'rganish.

4. Hujjatlarni o'rganish usuli – O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024–2026-yillarda qabul qilingan maktabgacha ta'limni rivojlantirishga oid farmon va qarorlarini, xususan PF-152-son Farmon, PF-51-son Farmon va boshqa normativ hujjatlarni tahlil qilish.

5. Kuzatuv va umumlashtirish usullari – maktabgacha ta'lim tashkilotlarining amaliy faoliyatini kuzatish va ilg'or tajribalarni umumlashtirish.

Tadqiqotning informatsion bazasini O'zbekiston va xalqaro ilmiy jurnallar, dissertatsiya ishlari, davlat dasturlari, strategik hujjatlar va amaliy qo'llanmalar tashkil etdi.[4]

Natijalar

1. Maktabgacha ta'lim tizimida strategik boshqaruvning nazariy asoslari

Strategik boshqaruv maktabgacha ta'lim tashkilotlarida barqaror rivojlanishni rag'batlantiradi va institutlarning erta yoshdagi o'quvchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlariga javob berishini ta'minlaydi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, strategik boshqaruv faqat ma'muriy vazifalar bilan

chegaralanib qolmasligi kerak. Strategik tafakkur institutning missiyasini shakllantirish, maqsadlarni belgilash va tashqi va ichki muhitdagi o'zgarishlarni oldindan ko'rishni o'z ichiga oladi. Strategik qarash kundalik faoliyatni – o'quv dasturlarini ishlab chiqish, xodimlarni o'qitish va resurslarni taqsimlashni boshqaradi. Shu tariqa, maktabgacha ta'lim tashkilotlari ota-onalarning o'zgaruvchan talablari, xususiy institutlarning kuchayib borayotgan raqobati va o'qitish jarayonlarini o'zgartirishi mumkin bo'lgan yangi texnologik vositalar kabi yuzaga keladigan muammolar oldida moslashuvchan bo'lib qolishi mumkin.[5]

Tizimli boshqaruv yondashuvining asosiy tamoyillari – yaxlitlik, o'zaro bog'liqlik va moslashuvchanlik bo'lib, ular maktabgacha ta'lim muassasasining samarali faoliyatini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tizimli yondashuv boshqaruvni bir-biri bilan bog'liq elementlarning majmui sifatida qarashni, pedagogik, tashkiliy va psixologik jihatlarni uyg'unlashtirishni taqozo etadi.[6]

2. Xalqaro tajriba tahlili

Xalqaro tajribani o'rganish shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishda turli mamlakatlar o'ziga xos modellarni qo'llaydi. Finlyandiya, Shvetsiya, Daniya, Norvegiya va Yangi Zelandiya kabi mamlakatlarda pedagogik yetakchilik, strategik rejalashtirish, inklyuziv boshqaruv, psixologik xavfsizlik va raqamli boshqaruvga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, Finlyandiya modeli markazsizlashtirish va mahalliy hokimiyat organlarining vakolatlarini kengaytirishga asoslangan bo'lsa, Singapur modeli sifat nazorati va pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga katta e'tibor qaratadi. Italiya (Reggio Emilia yondashuvi) esa bolaning faol ishtirokiga va jamiyat bilan hamkorlikka tayanadi. Ushbu modellarning har biri o'ziga xos afzalliklarga ega bo'lib, ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish mumkin. Xalqaro tajribadan kelib chiqqan holda, rahbar kadrlarning malakasini oshirishda kompetensiyaviy yondashuv, mentori dasturlari va raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.[7]

3. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida boshqaruvning hozirgi holati

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimi tubdan isloh qilinmoqda. Ma'muriy islohotlar natijasida maktabgacha, xalq va ixtisoslashgan ta'lim yagona maktabgacha va maktab ta'limi tizimiga birlashtirildi. Hozirgi kunda tizimda 10 mingdan ortiq maktab, 38 mingdan ortiq bog'chalarda 8,5 millionga yaqin tarbiyalanuvchi va o'quvchiga salkam 700 ming nafar pedagog ta'lim-tarbiya berib kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-martdagi PF-51-son Farmonida maktabgacha va maktab ta'limi sohasida boshqaruv tizimi samaradorligini oshirishning asosiy ustuvor yo'nalishlari belgilangan. Ushbu yo'nalishlar qatoriga respublika, viloyat, tuman va shahar darajalarida to'liq

vertikal boshqaruv tizimini shakllantirish, yuqori salohiyatga ega nomzodlarni boshqaruv tuzilmalariga tanlov asosida jalb qilish, zamonaviy boshqaruv va menejment qobiliyatlariga ega bo'lgan kadrlar bilan bosqichma-bosqich to'ldirish kiradi.[8]

Shuningdek, 2024-yil 30-sentabrdagi PF-152-son Farmonda maktabgacha ta'limning davlat ta'lim dasturini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, kichik va o'rta guruhlardagi bolalarda kognitiv, psixomotor va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, katta va maktabga tayyorlov guruhlaridagi bolalarda bilim olish, kommunikativ va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirish vazifalari qo'yilgan.

4. Ta'limiy faoliyatni boshqarish samaradorligini oshirish mexanizmlari

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ta'limiy faoliyatni samarali boshqarish quyidagi mexanizmlarni o'z ichiga oladi:

1) Raqamli texnologiyalarni joriy etish. 2026/2027 o'quv yilidan boshlab maktabgacha ta'lim tashkilotlari tomonidan Maktabgacha ta'limni boshqarish axborot tizimida bolaning rivojlanish xaritasini yuritish amaliyoti joriy qilinmoqda. Mazkur tizimda bolaning rivojlanish xaritasi asosida bir yillik maktabga tayyorlovdan o'tganlik haqida elektron sertifikat berish yo'lga qo'yiladi.

2) Rahbar kadrlar kompetensiyalarini rivojlantirish. Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllantirilishi lozim. Direktorning strategik liderlik, innovatsion yondashuv va tizimli tafakkur qobiliyatlariga asoslangan professional kompetensiyalari rivojlantirilishi kerak. Innovatsion boshqaruv esa texnologiyalardan foydalanish, ishtirokchi boshqaruv modellari va ilg'or tajribalarni integratsiyalashni o'z ichiga oladi.

3) Vertikal boshqaruv tizimini takomillashtirish. Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizmini takomillashtirish, jamoatchilik nazorati mexanizmlarini tatbiq etish, gorizont va vertikal boshqarishni takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

4) Inklyuziv va bolalar faolligiga asoslangan yondashuv. Xalqaro tajribada bolalar faolligini rag'batlantiruvchi strategiyalar samaradorligi isbotlangan. Bularga o'yin asosidagi o'qitish, bolalarning o'z qiziqishlariga ko'ra tanlov qilish imkoniyatini yaratish, kichik guruhlarda ishlash, ijobiy mustahkamlash va aniq, izchil kun tartibini joriy etish kiradi.[9]

Muhokama

Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'limiy faoliyatni samarali boshqarish strategiyasini ishlab chiqishda kompleks yondashuv

zarurligini ko'rsatmoqda. Ushbu strategiya quyidagi asosiy tamoyillarga tayanishi lozim:

Birinchidan, strategik boshqaruv tizimli xarakterga ega bo'lishi kerak. Maktabgacha ta'lim tashkilotining barcha bo'linmalari va jarayonlari o'zaro bog'liq holda boshqarilishi, maqsad va vazifalar aniq belgilanishi va ularga erishish mexanizmlari ishlab chiqilishi zarur.

Ikkinchidan, boshqaruv strategiyasi raqamli transformatsiyani hisobga olishi lozim. Maktabgacha ta'limni boshqarish axborot tizimining joriy etilishi nafaqat bolalar rivojlanishini kuzatish, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ma'lumotlarga asoslangan yondashuvni shakllantirish imkonini beradi. Ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish yosh o'quvchilar uchun istiqbolli kelajakni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, rahbar kadrlarning kasbiy kompetensiyalarini doimiy rivojlantirish tizimi yaratilishi kerak. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, rahbarlarning boshqaruv kompetensiyalari qanchalik yuqori bo'lsa, ta'lim tashkilotining samaradorligi shunchalik yuqori bo'ladi. Shu bois, maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlari va ularning o'rinbosarlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini takomillashtirish zarur.

To'rtinchidan, jamoatchilik va xususiy sektor ishtirokini kengaytirish muhim. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyatini qo'llab-quvvatlash va boshqaruvga jamoatchilik nazoratini joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin.

Beshinchidan, boshqaruv strategiyasi bolaning rivojlanish xususiyatlariga moslashtirilgan bo'lishi kerak. Kichik yoshdagi bolalarda kognitiv, psixomotor va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga, katta yoshdagi bolalarda esa bilim olish, kommunikativ va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tizimida bir qator muammolar mavjudligini ham e'tirof etish kerak. Jumladan, boshqaruv tizimining yetarlicha markazsizlashtirilmaganligi, rahbar kadrlarning strategik tafakkur ko'nikmalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi, ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning sustligi, pedagog va rahbar kadrlar o'rtasida uzviylik va izchillikni ta'minlash masalalarining murakkabligi shular jumlasidandir. Ushbu muammolarni hal etish uzoq muddatli, tizimli va izchil islohotlarni talab qiladi.

Xulosa va tavsiyalar

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'limiy faoliyatni samarali boshqarish strategiyasi quyidagi asosiy yo'nalishlarda ishlab chiqilishi lozim:

1. Vertikal boshqaruv tizimini mustahkamlash – respublika, viloyat, tuman va shahar darajalarida yagona boshqaruv tizimini shakllantirish,

boshqaruvning barcha bo'g'inlari o'rtasida samarali aloqa va o'zaro hamkorlik mexanizmlarini yaratish.

2. Raqamli boshqaruv tizimini joriy etish – Maktabgacha ta'limni boshqarish axborot tizimidan samarali foydalanish, bolalarning rivojlanish xaritasini elektron shaklda yuritish, ta'lim sifatini monitoring qilish va baholashning raqamli mexanizmlarini yaratish.

3. Rahbar kadrlar kompetensiyasini rivojlantirish – direktor va ularning o'rinbosarlari uchun strategik menejment, innovatsion boshqaruv, raqamli texnologiyalar, psixologik xavfsizlik va inklyuziv yondashuv bo'yicha malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish.

4. Xalqaro tajribani adaptatsiya qilish – Finlyandiya, Shvetsiya, Singapur, Yangi Zelandiya kabi mamlakatlarning ilg'or boshqaruv modellarini o'rganish va ularni O'zbekistonning milliy-madaniy xususiyatlariga moslashtirgan holda joriy etish.

5. Jamoatchilik ishtirokini kengaytirish – davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish, ota-onalar va mahalliy hamjamiyatni boshqaruv jarayonlariga jalb qilish, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash.

6. Ta'limiy faoliyat sifatini baholash tizimini takomillashtirish – bolalarning rivojlanish ko'rsatkichlarini muntazam monitoring qilish, pedagog xodimlarning faoliyatini baholashning xalqaro standartlarga mos mezonlarini ishlab chiqish, tashkilot faoliyatining samaradorligini kompleks baholash mexanizmlarini yaratish.

Ushbu strategiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi maktabgacha ta'lim sifatining oshishiga, bolalarning maktabga sifatli tayyorlanishiga va tizimning barqaror rivojlanishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva N., Maraimova M. (2025). Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnal.
2. Formation of innovative management in preschool educational organizations. (2025). Zenodo.
3. Khashimova D. (2025). Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini boshqarish mexanizmini takomillashtirish. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.
4. Kuchmuradova B.S. (2025). European approaches to developing management competencies of preschool education leaders and their adaptation for Uzbekistan. Zenodo.

5. Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education. (2025). Playful Learning Institute, Preschool – 3rd Grade. doe.mass.edu.
7. Miryusupova N.Sh. (2025). Modern methods and models of strategic management of preschool educational organization. *European International Journal of Pedagogics*, 5(3), 49–51.
8. Observation of management of preschool educational organizations based on foreign experiences. (2025). Zenodo.
9. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. Normativ-huquqiy hujjatlar to‘plami. davlat.uz.